

Η Κινηματογραφική Τέχνη ως διδακτικό εργαλείο προσέγγισης του μεταναστευτικού/προσφυγικού ζητήματος και ενίσχυσης της ενσυναίσθησης

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΧΑΤΖΗΣ

ΜEd, Εκπαίδευση με Χρήση Νέων Τεχνολογιών

Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης

Πανεπιστήμιο Αιγαίου

hatzisthanasis@yahoo.gr

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα εργασία εστιάζει στην υλοποίηση έρευνας-δράσης, η οποία διερευνά την αξιοποίηση της κινηματογραφικής τέχνης ως διδακτικού εργαλείου μάθησης στην σχολική τάξη. Επιλέγει την έννοια του «πρόσφυγα» και εξετάζει αν και πως ο κινηματογράφος, δύναται να προσεγγίσει επαρκώς ευαίσθητα κοινωνικά θέματα, να προάγει την ενσυναίσθηση και να συμβάλλει στην καλύτερη κατανόηση της κατάστασης που μας απασχολεί. Δεδομένης της αδιάλειπτης εισροής προσφύγων στο νησί της Ρόδου τα προηγούμενα χρόνια, παρατηρήθηκε ότι πολλοί/-ες μαθητές/-τριες εξέφρασαν επανειλημμένα την ανησυχία τους αναφορικά με την έλευση, τα κίνητρα και την προσωρινή εγκατάσταση των ανθρώπων αυτών στον τόπο κατοικίας τους. Θεωρήθηκε επιτακτική η ανάγκη υλοποίησης της παρούσας έρευνας-δράσης, στοχεύοντας στην ελαχιστοποίηση των προκαταλήψεων που είχαν απορροφήσει και αναπαρήγαγαν άκριτα τα παιδιά. Ωστόσο, η αρνητική προδιάθεση απέναντι στο προς διερεύνηση θέμα, απαιτούσε την αξιοποίηση ενός σύγχρονου διδακτικού εργαλείου, ικανού να προσελκύσει αλλά και να διατηρήσει αμείωτο το ενδιαφέρον των νεαρών εκπαιδευομένων. Αξιοποιώντας τις δυνατότητες των Νέων Τεχνολογιών, επιδιώξαμε να αναβαθμίσουμε την εκπαιδευτική διαδικασία και ταυτόχρονα να καλύψουμε τα γνωστικά κενά που διαπιστώθηκαν αναφορικά με το προσφυγικό ζήτημα. Δεδομένου ότι η σύγχρονη κοινωνία ζει στον «πολιτισμό της εικόνας» ξεχωρίσαμε την κινηματογραφική παιδεία. Τα ερευνητικά αποτελέσματα έδειξαν ότι η κινηματογραφική τέχνη αποτελεί πόλο έλξης για τους/τις μαθητές/-τριες, οι οποίοι/-ες είτε μέσα από την προβολή μιας ταινίας ή μέσω της άμεσης συμμετοχής τους σε ένα κινηματογραφικό γύρισμα έχουν την δυνατότητα να απολαύσουν νέες διαστάσεις στη μάθηση αλλά και να ενισχύσουν την κριτική τους σκέψη απέναντι σε διαπολιτισμικά ζητήματα.

Λέξεις κλειδιά: Κινηματογράφος, Προσφυγικό ζήτημα, Διαπολιτισμική Εκπαίδευση, Νέες Τεχνολογίες.

Ταυτότητα της Έρευνας

Η παρούσα έρευνα ακολούθησε τη μεθοδολογία της έρευνας - δράσης. Αυτή η μεθοδολογία προσέφερε στην έρευνα της επιστήμης έναν μία νέα τυπολογία εγκιβωτίζοντας τον ερευνητή και τους συμμετέχοντες στο ίδιο σχέδιο δράσης. Πρόκειται για μια ουσιαστικά πρακτική και εφαρμοσμένη ερευνητική μεθοδολογία, η οποία διέπεται από την ανάγκη επίλυσης πραγματικών προβλημάτων, με στόχο την κατανόηση, τη βελτίωση και τη μεταρρύθμιση των πρακτικών (Coutinho et al., 2009). Σύμφωνα με τον Arends (2008), η έρευνα δράσης ξεκινά με ένα πρόβλημα, όπως και κάθε άλλη διερευνητική πράξη. Ωστόσο, η μεγάλη διαφορά της είναι η παραγωγή πληροφοριών και γνώσεων που επιτρέπουν την άμεση εφαρμογή στο πλαίσιο.

Στη βιβλιογραφία γίνεται αναφορά σε τρεις διαφορετικούς τύπους της έρευνας - δράσης: τον πρακτικό, τον τεχνικό και το χειραφετικό, οι οποίοι αναφέρονται στους τομείς των ανθρώπινων ενδιαφερόντων που παράγουν γνώση, δηλαδή στα πρακτικά, στα τεχνικά, και στα χειραφετικά ενδιαφέροντα. Αυτοί οι τύποι βασίζονται στις τρεις γενικές κατηγορίες του Habermas (1970). Η συγκεκριμένη έρευνα εστιάζει στην χειραφετική έρευνα δράσης η οποία στοχεύει στην κοινωνική αλλαγή. Προχωρά πιο πέρα από την πρακτική έρευνα δράσης, με την έννοια ότι δεν περιορίζεται σε μια διαδικασία προσωπικού μετασχηματισμού μέσα από την εξέταση της πρακτικής και τον αυτοστοχασμό, αλλά επεκτείνεται και στην ανάλυση των κοινωνικών συνθηκών που διαμορφώνουν την πρακτική μέσα στην τάξη. Απώτερος στόχος είναι η αναμόρφωση του κοινωνικού πλαισίου μέσα στο οποίο δρα ο εκπαιδευτικός ερευνητής (Habermas, 1970).

Ο απώτερος στόχος της έρευνας - δράσης είναι να προωθήσει τις αλλαγές (Bogdan & Biklen, 1994) και την κοινωνική ανάπτυξη (Freire, 2003), αξιολογώντας τις ιδιαιτερότητες της εκπαιδευτικής πραγματικότητας και ενθαρρύνοντας τη λήψη αποφάσεων για προτεινόμενη αλλαγή. Η διαμόρφωσή της στάσης οφείλει να περιλαμβάνει τη συνειδητοποίηση του κάθε παράγοντα (αφενός ξεχωριστά, αφετέρου σε ομάδες) από τον οποίο προκύπτει η κατασκευή της γνώσης συγκρίνοντας και αντιπαραβάλλοντας τις έννοιες που προκύπτουν από τον προβληματισμό (Mesquita-Pires, 2010).

Υποκείμενα της έρευνας

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε στο 3ο Νηπιαγωγείο Καλυθιών του Δήμου Ρόδου που υπάγεται στο νομό Δωδεκανήσου. Ειδικότερα, το πληθυσμιακό πεδίο της ερευνητικής μελέτης αποτέλεσαν οι σαράντα επτά (47) μαθητές των δύο τμημάτων του νηπιαγωγείου, μέσου όρου ηλικίας 5 ετών. Από το σύνολο των μαθητών, τα είκοσι πέντε (25) ήταν κορίτσια και τα είκοσι δύο (22) ήταν αγόρια. Πιο συγκεκριμένα, στο πρώτο τμήμα αντιστοιχούσαν είκοσι τρεις (23) μαθητές [14 κορίτσια και 9 αγόρια] ενώ στο δεύτερο είκοσι τέσσερις (24) [13 κορίτσια και 11 αγόρια]. Ο τρόπος επιλογής των υποκειμένων της έρευνας πραγματοποιήθηκε με βάση τη μεθοδολογία που ακολουθείται στην τυχαία δειγματοληψία.

Συλλογή δεδομένων

Για την συλλογή δεδομένων αξιοποιήθηκε η μέθοδος της παρατήρησης. Τα είδη παρατήρησης διαφέρουν ανάλογα με τον τρόπο συμμετοχής του ερευνητή και ανάλογα με την καταγραφή των δεδομένων. Αρχικά, ως προς τον τρόπο συμμετοχής του ερευνητή επιλέξαμε την αθέατη – μη συμμετοχική παρατήρηση, δεδομένου ότι τα υποκείμενα (νήπια) δεν γνώριζαν ότι παρατηρούνται και κατ' επέκταση αντιδρούσαν φυσιολογικά.

Ως προς την συλλογή των δεδομένων παρατήρησης επιλέξαμε τις περιγραφικές μεταβλητές. Στο πλαίσιο της περιγραφικής παρατήρησης αναφερόμασταν κάθε φορά στο χώρο, στα δρώοντα πρόσωπα, στις δραστηριότητες, στα αντικείμενα, στις ενέργειες, στα γεγονότα, στον χρόνο, στους στόχους και στα συναισθήματα των υποκειμένων της έρευνας. Η διαδικασία της παρατήρησης της συμπεριφοράς είχε τη μορφή συνεχούς καταγραφής, για την διευκόλυνση της οποίας αξιοποιήθηκε μαγνητόφωνο και σε μερικές περιπτώσεις βιντεοκάμερα.

Παράλληλα, τέθηκαν προφορικά ερωτήσεις τύπου Pre-Test για την ανίχνευση των πρότερων γνώσεων των μαθητών στο αρχικό στάδιο της έρευνας, ενώ οι ίδιες ερωτήσεις διατυπώθηκαν μετά την ολοκλήρωσή της ως Post-Test, προκειμένου να διαπιστωθεί η ύπαρξη ή μη νεοαποκτηθέντων γνώσεων, δεξιοτήτων και αντιλήψεων.

Επιλέξαμε ωστόσο να διατηρήσουμε τον ποιοτικό χαρακτήρα της έρευνας, διότι η ηλικιακή ομάδα των υποκειμένων (νηπίων) στην οποία απευθυνόμασταν καθιστούσε δύσκολη την χρήση έντυπων ερωτηματολογίων ή άλλων ποσοτικών μεθόδων συλλογής δεδομένων. Ολοκληρώνοντας, καταλυτικός ως προς την συλλογή δεδομένων υπήρξε ο ρόλος των δραστηριοτήτων αλλά και της συζήτησης που αναπτύχθηκε πάνω στην ταινία που δημιούργησαν τα υποκείμενα μετά το πέρας της παραγωγής της.

Ανάλυση δεδομένων

Στην παρούσα έρευνα η ανάλυση των δεδομένων πραγματοποιήθηκε με την μέθοδο της θεματικής ανάλυσης. Σκοπός της θεματικής ανάλυσης είναι η δημιουργία μιας αναλυτικής και συστηματικής καταγραφής των κωδικοποιήσεων (codings) και των θεμάτων (themes) που προκύπτουν από τις συνεντεύξεις ή τις παρατηρήσεις των συμμετεχόντων (Braun, 2006).

Σε πρώτη φάση, αναζητήσαμε και εντοπίσαμε τα θέματα στις σημειώσεις και τις ηχογραφήσεις που πρόκυπταν από τα παιδιά. Μέσα από την ανάγνωση των κειμένων μας αλλά και την ακρόαση των ηχογραφήσεων, κρατήσαμε σύντομες σημειώσεις που είχαν τη μορφή λέξεων και σύντομων φράσεων, οι οποίες συνόψιζαν το περιεχόμενο του κειμένου.

Μέσω αυτής της διαδικασίας που είναι γνωστή ως *ανοικτή κωδικοποίηση* (open coding) επιδιώξαμε να δημιουργήσουμε μια πολύ σύντομη περιγραφή για κάθε στοιχείο που καταγράφεται στο κείμενο. Στη συνέχεια, συγκεντρώσαμε όλες τις λέξεις και τις σύντομες φράσεις που είχαμε καταγράψει από τις σημειώσεις μας αλλά και τις ηχογραφήσεις και αφαιρέσαμε τις διπλές καταχωρήσεις, με άμεση συνέπεια την ελαχιστοποίηση των αρχικών κωδικοποιήσεων. Ακολούθως, ομαδοποιήσαμε τις κωδικοποιήσεις σε ευρύτερες κατηγορίες τις οποίες συνιστούσαν τα θέματα που είχαμε αρχικά ορίσει. Έπειτα, αντιστοιχήσαμε ένα χρώμα μαρκαδόρου σε κάθε θέμα και μέσα από την ανάγνωση των σημειώσεων που αντιστοιχεί σε κάθε υποκείμενο, υπογραμμίζαμε τα εκάστοτε δεδομένα με το αντίστοιχο χρώμα.

Ενδεικτικά, αντιστοιχίσαμε το μαρκαδόρο με το γαλάζιο χρώμα στο θέμα «θάλασσα», συνεπώς τα δεδομένα στις σημειώσεις μας που αντιστοιχούσαν στο θέμα αυτό υπογραμμίζονταν με μαρκαδόρο γαλάζιου χρώματος, ενώ αντιστοιχίσαμε τον κόκκινο μαρκαδόρο στο θέμα «ψυχοσυναισθηματικές αντιδράσεις», συνεπώς τα δεδομένα στις σημειώσεις μας που αντιστοιχούν στο θέμα αυτό υπογραμμίζονταν με μαρκαδόρο κόκκινου χρώματος. Ολοκληρώνοντας, καταγράψαμε με ευκολία το σύνολο των σημειώσεων που αντιστοιχούσε πλέον στα διάφορα χρώματα μαρκαδόρων σε κόλλες χαρτί. Κάθε θέμα περιλάμβανε πλέον τις κωδικοποιήσεις και τα κομμάτια γραπτού κειμένου που είχαν προκύψει μέσα από τις παρατηρήσεις των συμμετεχόντων. Αποτέλεσμα ήταν η δημιουργία ενός οργανωμένου αρχείου δεδομένων, στο οποίο στηριχθήκαμε για τη συγγραφή των ευρημάτων της έρευνάς μας.

Στάδια έρευνας

Η μεθοδολογία της έρευνας ολοκληρώθηκε σε τρία στάδια.

Για την καλύτερη επεξεργασία των θεμάτων, δεδομένου ότι το πληθυσμιακό πεδίο της ερευνητικής μελέτης αποτέλεσαν οι σαράντα επτά (47) μαθητές των δύο τμημάτων του νηπιαγωγείου, αποφασίσαμε οι μαθητές να εργαστούν στα δύο πρώτα στάδια ανά τάξη και να λειτουργήσουν ως σύνολο μόνο στο τρίτο και τελευταίο στάδιο, κατά το οποίο επρόκειτο να συνεργαστούν και να γυρίσουν τη δική τους κινηματογραφική ταινία.

Στο **πρώτο στάδιο** καταγράψαμε δεδομένα σχετικά με την κατάσταση που επικρατεί στα δύο τμήματα του Νηπιαγωγείου όπου επρόκειτο να διεξαχθεί η έρευνα. Ο καταιγισμός ιδεών (brainstorming) αποδείχθηκε ένα ιδιαίτερα χρήσιμο και συγχρόνως πρακτικό εργαλείο. Η τεχνική εφαρμόστηκε στο πλαίσιο κάθε τάξης ξεχωριστά με συντονιστή τον εκπαιδευτικό. Προκειμένου να διατηρηθεί αμείωτο το ενδιαφέρον των εκπαιδευομένων ο καταιγισμός ιδεών διανθίστηκε από πληθώρα καλλιτεχνικών δραστηριοτήτων χειροτεχνίας, ζωγραφικής, παντομίμας, και θεατρικού παιχνιδιού.

Η διαδικασία ξεκίνησε με την εισαγωγή στο θέμα του προσφυγικού. Αξίζει να σημειωθεί πως δεν μας απασχόλησαν ιδιαίτερα οι πρότερες γνώσεις των εκπαιδευομένων αναφορικά με το θέμα, εφόσον το ζητούμενο ήταν όχι τόσο να ανακαλέσουν, όσο το να στοχασθούν εκ νέου πάνω σε αυτό, εκφράζοντας τις εκάστοτε σκέψεις και ιδέες τους.

Αξιοποιήσαμε λοιπόν εικόνες, λέξεις, φράσεις καθώς και μικρά αποσπάσματα από πραγματικές εξομολογήσεις προσφύγων. Επιπρόσθετα, πραγματοποιήσαμε προβολές βίντεο μικρού μήκους αλλά και αποσπασμάτων από ντοκιμαντέρ ιστορικού περιεχομένου με θέμα την προσφυγιά, τον πόλεμο και την ειρήνη. Ανα τακτά χρονικά διαστήματα τα παιδιά καλούνταν να εκφράσουν τις σκέψεις τους με σύντομες εκφράσεις, τις οποίες εμείς με την σειρά μας καταγράφαμε σε έναν πίνακα.

Στο πλαίσιο κάθε τάξης ξεχωριστά πραγματοποιήσαμε συζητήσεις, κατά τις οποίες αναλύσαμε, σχολιάσαμε και αξιολογήσαμε απόψεις που καταγράφονταν κάθε φορά μετά το πέρας της εκάστοτε δραστηριότητας. Εκτενέστερα, οι μαθητές κλήθηκαν να προχωρήσουν σε ταξινόμηση των «ευρημάτων» που προέκυψαν από τον καταιγισμό. Με την βοήθεια μας τα παιδιά ταξινόμησαν και κατέγραφαν όλα όσα προηγήθηκαν στη συζήτηση, καθιστώντας δυνατή την περαιτέρω ανάδειξη των πολλαπλών διαστάσεων του προσφυγικού φαινομένου. Ενδεικτικά κριτήρια ταξινόμησης ήταν π.χ. οι αιτίες του προσφυγικού, οι επιπτώσεις του, τα συναισθήματα που γεννά κλπ. Αξίζει να σημειωθεί πως στο στάδιο αυτό εκφράστηκαν πολλές και διαφορετικές οπτικές. Ωστόσο, καταστήσαμε σαφές το γεγονός ότι όλες οι ιδέες θα έπρεπε να είναι σεβαστές και να μοιράζονται αποκλειστικά σε κλίμα σεβασμού και αποδοχής της διαφορετικής άποψης. Ολοκληρώνοντας το πρώτο στάδιο, πραγματοποιήσαμε αποτίμηση του όλου εγχειρήματος και αντιπαραθέσαμε τις ιδέες τους «πριν» και του «μετά» συζητώντας τις μεταβολές που έχουν εμφανιστεί σε γνώσεις, σκέψεις, συναισθήματα και αξίες. Συμπερασματικά ο καταιγισμός ιδεών στα αρχικά στάδια προσέγγισης του προσφυγικού ζητήματος, είχε ως αποτέλεσμα την ικανοποιητική διερεύνηση των ποικίλων διαστάσεων του, τη διασαφήνιση της έννοιας του «πρόσφυγα», καθώς και την ανάδειξη τυχόν παρανοήσεων που είχαν οι μαθητές/τριες για το θέμα.

Στο **δεύτερο στάδιο**, δραπτόμενοι της ευκαιρίας της πρότερης αξιοποίησης ταινιών μικρού μήκους και εκπαιδευτικών ντοκιμαντέρ αναφορικά με το προσφυγικό ζήτημα προτείναμε στους μαθητές να γυρίσουμε με τη σειρά μας τη δική μας κινηματογραφική ταινία.

Προκειμένου όμως να επιτευχθεί αυτός ο στόχος προσπαθήσαμε πρώτα να συστήσουμε εναργέστερα στους μαθητές την κινηματογραφική τέχνη και την βασική γραμματική της κινηματογραφικής γλώσσας. Δεδομένου ότι απευθυνόμασταν σε παιδιά προσχολικής ηλικίας δεν εντρυφήσαμε σε δύσκολες έννοιες γύρω από την έβδομη τέχνη, αλλά περιοριστήκαμε σε εκείνες που ήταν περισσότερο κοντά στην καθημερινότητα και τις ανάγκες της συγκεκριμένης ηλικιακής ομάδας. Με άλλα λόγια, στόχος μας δεν ήταν να συστήσουμε νέους σύνθετους όρους της κινηματογραφικής τέχνης στα παιδιά, αλλά αντίθετα, μέσα από προβολές ταινιών μικρού μήκους, επιδιώξαμε να προσεγγίσουμε περαιτέρω την κινηματογραφική τέχνη, κατανοώντας δομικά της στοιχεία και τον τρόπο που αυτά επιδρούν στον ψυχισμό μας.

Συγκεκριμένα, εστίασαμε σε στοιχεία όπως: 1) το θέμα της εκάστοτε ταινίας, 2) τα δρώντα πρόσωπα – ήρωες της ταινίας, 3) τον χώρο δράσης των ηρώων, 4) το χρονικό πλαίσιο δράσης των ηρώων, 5) τα συναισθήματα και τις σκέψεις των παιδιών αναφορικά με την εκάστοτε προβαλλόμενη κινηματογραφική εικόνα.

Ενισχυτικά, προκειμένου οι μαθητές/τριες να αντιληφθούν καλύτερα τα δομικά στοιχεία και τον τρόπο λειτουργίας ενός κινηματογραφικού έργου, τους ζητήσαμε να εντοπίσουν τις ομοιότητες και τις διαφορές ανάμεσα στις προβαλλόμενες ταινίες μικρού μήκους, στα πλαίσια των κριτηρίων που αναφέρθηκαν παραπάνω. Στην προσπάθειά μας να βοηθήσουμε τα παιδιά, διατυπώναμε σύντομα και στοχευμένα ερωτήματα αναφορικά με την ταινία, όπως για παράδειγμα:

-Τί παρακολουθούμε να συμβαίνει στην ταινία; - Ποιους ήρωες εντοπίζουμε σε αυτήν; - Πού βρίσκονται οι ήρωες; - Πότε έγινε αυτό το γεγονός; - Τί νιώθετε/σκέπτεστε βλέποντας αυτή τη σκηνή και γιατί;

Καθ' όλη την διάρκεια των ερωτοαπαντήσεων, στις οποίες παρακινούσαμε όλους τους μαθητές να συμμετέχουν, γράφαμε συνοπτικά στον πίνακα τις διαδοχικές τους απαντήσεις. Ολοκληρώνοντας το δεύτερο στάδιο, πραγματοποιήσαμε εκ νέου μια αποτίμηση του όλου εγχειρήματος και αξιολογήσαμε τις γνώσεις και τις εμπειρίες που αποκόμισαν τα παιδιά. Πιο συγκεκριμένα, αντιπαραθέτοντας και πάλι τις ιδέες τους «πριν» και «μετά» συζητήσαμε τις μεταβολές που έχουν εμφανιστεί σε γνώσεις, σκέψεις, συναισθήματα και αξίες.

Στο **τρίτο και τελευταίο στάδιο** της έρευνας, υλοποιήσαμε τον απώτερο μας στόχο, δηλαδή την δημιουργία μιας κινηματογραφικής μουσικής ταινίας μικρού μήκους, με πρωταγωνιστές τα ίδια τα παιδιά. Ως θέμα της ταινίας ορίστηκε το προσφυγικό ζήτημα. Στόχος μας ήταν να προάγουμε την ενσυναίσθηση εστιάζοντας στην προσέγγιση του προσφυγικού ζητήματος μέσα από τα μάτια ενός κινηματογραφικού ρόλου παιδιού-πρόσφυγα. Σύμφωνα με τους Cole & Cole (2001) η ενσυναίσθηση είναι η συμμετοχή στην συναισθηματική εμπειρία του άλλου. Η ικανότητα ενός ατόμου να μπει στη θέση του άλλου δεν σημαίνει βέβαια και την ταύτισή του με τον «άλλο», αλλά το να φανταστεί πως θα ήταν, αν είχε βιώσει ο ίδιος αυτήν την εμπειρία και να συμπεράνει από αυτό, ότι και για τον άλλο η εμπειρία αυτή, σημαίνει ότι και για τον ίδιο (Holton & Langton 1998).

Αξίζει να σημειωθεί πως το κινηματογραφικό σενάριο ήταν κάτι που μας προβληματίσε ιδιαίτερα. Η ηλικιακή ομάδα στην οποία απευθυνόμασταν έθετε από μόνη της περιορισμούς ως προς την έκταση του κινηματογραφικού λόγου. Δεδομένου λοιπόν ότι τα παιδιά του νηπιαγωγείου στερούνταν της ικανότητας να αποστηθίσουν ένα μεγάλο σε έκταση κείμενο, στραφήκαμε σε μια προσφιλέστερη προς τα παιδιά εναλλακτική λύση, την παντομίμα και το θεατρικό παιχνίδι. Ειδικότερα, αξιοποιήσαμε ένα κράμα παντομίμας, θεατρικού παιχνιδιού και μουσικής-τραγουδιού, στο οποίο η μια δράση συνόδευε την άλλη, ενώ συνδυαστικά θα απέδιδαν το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα.

Αρχικά, λοιπόν, επιλέξαμε το τραγούδι «Προσευχή», σε στίχους και μουσική της Χάρις Αλεξίου. Αν και πρόκειται για ένα τραγούδι με δυσερμήνευτους στίχους, πιστέψαμε πως οι συνειρμικές εικόνες του θα μπορούσαν εύκολα να αναπαρασταθούν μέσω της φαντασίας των παιδιών, στήνοντας μια καλά οργανωμένη ιστορία, με αρχή, μέση και τέλος.

Στην συνέχεια, αφιερώσαμε κάποιες διδακτικές ώρες, ώστε οι μαθητές/τριες να κατανοήσουν το περιεχόμενο των στίχων του τραγουδιού και εν συνεχεία να το αποδώσουν. Πιο συγκεκριμένα, επιδιώξαμε να κάνουμε ερμηνευτική ανάλυση των στίχων του τραγουδιού, μελετώντας κάθε έναν ξεχωριστά. Αποτέλεσμα αυτής της ανάλυσης ήταν η εξαγωγή κάποιων εικόνων, τις οποίες καταγράψαμε την ίδια στιγμή σε έναν πίνακα δίπλα από κάθε στίχο.

Συζητώντας με τα παιδιά, αξιοποιήσαμε όλες τις εικόνες που καταφέραμε να εξάγουμε από τους στίχους του τραγουδιού και δημιουργήσαμε ένα εικονόλεξο. Έτσι, συνθέσαμε μια σύντομη αφηγηματική ιστορία, με αρχή, μέση και τέλος, η οποία εντέλει αποτέλεσε και το εκπαιδευτικό μας κινηματογραφικό σενάριο. Η διαδικασία συνεχίστηκε με παντομίμα και παιχνίδι ρόλων ώστε να πραγματοποιηθεί δίκαια και δημοκρατικά η διανομή των ρόλων στα παιδιά. Στόχος μας ήταν να αποφύγουμε να αποδώσουμε στην εικόνα του πρόσφυγα τα δικά μας πιθανά στερεοτυπικά χαρακτηριστικά. Ακολουθώντας, τα παιδιά επέλεξαν τους καλύτερους παίκτες στο παιχνίδι ρόλων και τους μοίρασαν μεταξύ τους.

Το τρίτο και τελευταίο στάδιο της δράσης μας ολοκληρώθηκε με το κινηματογραφικό γύρισμα, με τον εκπαιδευτικό στον ρόλο του κινηματογραφιστή και τα παιδιά στους ρόλους των πρωταγωνιστών – ηθοποιών.

Υλοποίηση του προγράμματος

Το πρόγραμμα διήρκεσε συνολικά *δέκα (10) εβδομάδες*. Η πρώτη (1^η) δεύτερη (2^η) και τρίτη (3^η) εβδομάδα αφιερώθηκαν στην ανίχνευση των πρότερων γνώσεων, στην περαιτέρω διερεύνηση του προβλήματος που αναγνωρίστηκε στην τάξη καθώς και στην ενίσχυση της ενσυναίσθησης των μαθητών/τριών αναφορικά με το προσφυγικό ζήτημα, μέσα από ποικίλες διαθεματικές δραστηριότητες. Η τέταρτη (4^η) και πέμπτη (5^η) εβδομάδα αφιερώθηκαν στην μελέτη της βασικής γραμματικής της κινηματογραφικής γλώσσας, μέσα από την μελέτη και τον σχολιασμό μικρού μήκους ταινιών, αναφορικά με την δράση, τα πρόσωπα, τον χρόνο, τον τόπο και τα συναισθήματα που μας προκαλούσε η εκάστοτε κινηματογραφική σκηνή. Η έκτη (6^η), έβδομη (7^η), όγδοη (8^η), ένατη (9^η) και δέκατη (10^η) εβδομάδα αφιερώθηκαν στην υλοποίηση του απώτερου στόχου μας, την προετοιμασία, την οργάνωση και την παραγωγή της μικρού μήκους ταινίας με πρωταγωνιστές τα ίδια τα υποκείμενα.

Ως βασικό διδακτικό και εποπτικό υλικό χρησιμοποιήθηκαν τα ακόλουθα: Βιβλία-παραμύθια, ποιήματα, αποσπάσματα αληθινών μαρτυριών προσφύγων, ζωγραφίες παιδιών προσφύγων, φωτογραφίες, video, μικρού μήκους ταινίες, προτζέκτορας, κάμερα, διαδραστικός πίνακας, φύλλα εργασίας, φύλλα Α4, μαρκαδόροι.

Προκειμένου να επιτευχθεί η καλύτερη δυνατή επεξεργασία των θεμάτων, οι μαθητές εργάστηκαν με βάση την ομαδοσυνεργατική μέθοδο. Πιο συγκεκριμένα, οι συνολικά είκοσι τρεις (23) μαθητές του πρώτου τμήματος χωρίστηκαν και λειτούργησαν, όταν αυτό ήταν αναγκαίο, σε τέσσερις (4) ομάδες των πέντε (5) ατόμων και σε μια ομάδα των τριών. Όσον αφορά το δεύτερο τμήμα, οι συνολικά είκοσι τέσσερις (24) μαθητές του χωρίστηκαν σε τέσσερις (4) ομάδες των έξι (6) ατόμων. Ανάλογα με τους εκάστοτε στόχους που θέταμε, η κάθε ομάδα αναλάμβανε κάποια δραστηριότητα την οποία και παρουσίαζε στην τάξη. Συνήθως, συγκρίναμε τα αποτελέσματα των ομάδων μεταξύ τους και ολοκληρώνοντας, επιδιώκαμε να κάνουμε κάποιες γενικότερες παρατηρήσεις και να εξάγουμε συμπεράσματα. Αποτέλεσμα της ομαδοσυνεργατικής μεθόδου υπήρξε η ενίσχυση των σχέσεων των μαθητών στις επιμέρους ομάδες εργασίας.

Συνοπτική παρουσίαση δραστηριοτήτων

1^ο ΣΤΑΔΙΟ

1^η εβδομάδα

1^η ημέρα 1^η & 2^η ώρα: Καταιγισμός ιδεών - Συζητήσαμε και ανιχνεύσαμε τις πρότερες γνώσεις των παιδιών αναφορικά με τις έννοιες της «ειρήνης», του «πολέμου», του «πρόσφυγα» και του «μετανάστη». Εστίασαμε στην έννοια του πρόσφυγα.

3^η ώρα: Προβάλαμε βίντεο από την καταστροφή της Σμύρνης. Διαβάσαμε την πραγματική μαρτυρία μιας γιαγιάς που έφθασε πρόσφυγας από τη Σμύρνη. Συζητήσαμε και εκφράσαμε τις σκέψεις και τα συναισθήματά μας.

2^η ημέρα 1^η ώρα: Επαναλάβαμε εν συντομία την αφήγηση της ιστορίας της γιαγιάς από την Σμύρνη. Μεταξύ άλλων υπενθυμίσαμε στα παιδιά ότι στην μαρτυρία της η γιαγιά μας είχε εξομολογηθεί πως μέσα στο ξαφνικό ξέσπασμα του πολέμου δεν κατάφερε να πάρει τίποτα μαζί της. Το μόνο που μπόρεσε να σώσει ήταν μια συνταγή από κουλουράκια που είχε κρυμμένη στην τσέπη της. Ακολουθώντας τα βήματα της συνταγής, φτιάξαμε τα σμυρναίικα κουλουράκια της στην τάξη.

2^η ώρα: «Τι θα πάρω μαζί μου φεύγοντας». Κατασκευάσαμε τις δικές μας βαλίτσες. Καλέσαμε τα παιδιά να ζωγραφίσουν μέχρι τρία (3) πράγματα που θα διάλεγαν να σώσουν από την καταστροφή αν ήταν εκείνα στη θέση της γιαγιάς από τη Σμύρνη και έπρεπε να φύγουν γρήγορα από το σπίτι τους εξαιτίας ενός ξαφνικού πολέμου. Τοποθετήσαμε τις ζωγραφιές στο εσωτερικό της βαλίτσας.

2^η εβδομάδα

1^η ημέρα 1^η ώρα: Διαβάσαμε το βιβλίο με τίτλο «Το ταξίδι» της Σάννα Φραντσέσκα των εκδόσεων «Πατάκη». Το βιβλίο μας μιλά για το πως είναι να τ' αφήνεις όλα πίσω σου και να ταξιδεύεις για έναν τόπο ξένο, έναν τόπο που δε γνωρίζεις. Μια μητέρα και τα δυο της παιδιά ξεκινούν ένα τέτοιο ταξίδι. Πρόκειται για ιστορία βασισμένη πάνω σε πολλές μικρές ιστορίες ανθρώπων που αναγκάστηκαν να φύγουν και να αναζητήσουν ένα καινούριο σπίτι.

2^η ώρα: Πραγματοποιήσαμε δραματοποίηση της ιστορίας «Το ταξίδι». Καλέσαμε τα παιδιά να αντιδράσουν στις σειρήνες του πολέμου και να αναζητήσουν ασφαλές καταφύγιο στην τάξη από τις βόμβες που πέφτουν. Μόλις οι σειρήνες σίγησαν ζητήσαμε από τα παιδιά να μαζέψουν γρήγορα τα πράγματά τους για να φύγουμε μακριά από το σπίτι μας. Πήραμε τις βαλίτσες μας και μπήκαμε στις βάρκες για να ξεφύγουμε από την καταστροφή του πολέμου. Οι βάρκες όμως ήταν γεμάτες και οι βαριές βαλίτσες μας καθυστερούσαν στη διαδρομή. Σε κάθε στάση που κάναμε αναγκαζόμασταν να αφήνουμε αγαπημένα μας πράγματα πίσω. Όταν πια φτάσαμε στα σύνορα μιας χώρας, οι φύλακες μας κυνήγησαν. Κάποιους μας συνέλαβαν και μας έκλεισαν στη φυλακή. Οι υπόλοιποι κρυφτήκαμε για να μην μας βρουν και μας στείλουν πίσω, στην καρδιά του πολέμου.

2^η ημέρα 1^η ώρα: Το ταξίδι μας την προηγούμενη ημέρα ήταν μακρύ και δύσκολο. Οι τόποι που επισκεφθήκαμε ήταν άγνωστοι. Το ταξίδι μας όμως συνεχίστηκε. Ήταν ανάγκη να βρούμε έναν προορισμό. Έτσι, κόψαμε κομμάτια από παλιούς χάρτες και τα κολλήσαμε πάνω στις βαλίτσες μας για να μας δείχνουν το δρόμο. Αυτοί οι χάρτες θα ήταν η πυξίδα μας για το υπόλοιπο ταξίδι.

2^η ώρα: Ζητήσαμε από τα παιδιά να ζωγραφίσουν το ταξίδι μας ως πρόσφυγες.

3^η εβδομάδα

1^η ημέρα 1^η ώρα: Πραγματοποιήσαμε ανακεφαλαίωση του ταξιδιού και του τόπου όπου έφτασε τελικά η βάρκα μας. Τα παιδιά, τα οποία ήταν εμφανώς επηρεασμένα από την δραματοποίηση της ιστορίας της προηγούμενης εβδομάδας ανακάλεσαν πως είχαν φθάσει πια σε ένα ασφαλές μέρος. Μέσα από την συζήτηση εξέφρασαν την άποψη πως εφόσον καταφέραμε να περάσουμε τα σύνορα έπρεπε να αναζητήσουμε φαγητό, δουλειά και ένα σπίτι για να ζήσουμε.

2^η ώρα: Στηριζόμενοι στις εικόνες που εξέφρασαν νωρίτερα τα παιδιά συνθέσαμε μια ιστορία και πραγματοποιήσαμε ένα θεατρικό παιχνίδι.

3^η ώρα: Τα παιδιά ζωγράρισαν τον δικό τους Παγκόσμιο χάρτη όπως τον φαντάστηκαν και τοποθέτησαν τον εαυτό τους ως πρόσφυγες μέσα σε αυτόν, είτε με ζωγραφιά ή με κολλάζ.

2^η ημέρα 1^η ώρα: Διαβάσαμε το ποίημα με τίτλο: «*Η μέρα που ο πόλεμος ήρθε*» της Nicola Davies σε ελεύθερη απόδοση του Αλκιβιάδη Κούση. Σχολιάσαμε το ποίημα και εκφράσαμε τις σκέψεις και τα συναισθήματά μας. Ιδιαίτερη έμφαση δώσαμε στο σημείο που γίνεται η αναφορά στην σχολική «καρέκλα». Πιο συγκεκριμένα, θέσαμε στο τέλος στα παιδιά το εξής ερώτημα: - Εσείς, θα δίνετε μια καρέκλα σε αυτό το παιδί; Ζητήσαμε εκτενέστερα από τα παιδιά τα αιτιολογήσουν την εκάστοτε απάντησή τους.

2^η ώρα: Μετά την ανάγνωση, την ανάλυση και τον σχολιασμό του ποιήματος παίξαμε ένα παιχνίδι ρόλων. Πιο συγκεκριμένα, οι μαθητές κλήθηκαν να ενσαρκώσουν δύο διαφορετικούς ρόλους, του παιδιού υποδοχέα και του παιδιού πρόσφυγα. Η εξέλιξη της δράσης ακολούθησε δυο διαφορετικά σενάρια.

Το πρώτο σενάριο ήταν εκείνο στο οποίο τα παιδιά υποδέχονται το παιδί πρόσφυγα προσφέροντάς του καρέκλα στην τάξη τους, ενώ το δεύτερο ήταν εκείνο στο οποίο το απέρριπταν και τον έδιωχναν από την τάξη. Το παιχνίδι ρόλων επαναλήφθηκε ώστε όλα τα παιδιά να παίξουν και τους δύο ρόλους.

Η διαδικασία ολοκληρώθηκε με συζήτηση και την έκφραση των σκέψεων και των συναισθημάτων των παιδιών. Ιδιαίτερη έμφαση δώσαμε στα συναισθήματα των μαθητών που κατά την προηγούμενη ώρα απάντησαν αρνητικά στο ερώτημα αναφορικά με την προσφορά καρέκλας στο παιδί πρόσφυγα.

2^ο ΣΤΑΔΙΟ

4^η εβδομάδα

1^η ημέρα 1^η ώρα: Προβάλαμε την ταινία με τίτλο : «Ο Πόλεμος δεν είναι Παιχνίδι» Ανάλυση της ταινίας ως προς: 1) το θέμα, 2) τους ήρωες της ταινίας, 3) τον χώρο δράσης των ηρώων, 4) το χρονικό πλαίσιο δράσης των ηρώων, 5) τα συναισθήματα και τις σκέψεις των παιδιών αναφορικά με την εκάστοτε προβαλλόμενη σκηνή.

YouTube link: <https://youtu.be/iM6uT344-Cc>

2^η & 3^η ώρα: Πραγματοποιήσαμε δραστηριότητες αναφορικά με την ταινία για περαιτέρω εμπάθυνση στο θέμα που πραγματεύεται.

2^η ημέρα 1^η ώρα: Προβάλαμε την ταινία με τίτλο: «Ειρήνη» - Η ιστορία ενός παιδιού πρόσφυγα. Αναλύσαμε την ταινία ως προς: 1) το θέμα, 2) τους ήρωες της ταινίας, 3) τον χώρο δράσης των ηρώων, 4) το χρονικό πλαίσιο δράσης των ηρώων, 5) τα συναισθήματα και τις σκέψεις των παιδιών αναφορικά με την εκάστοτε προβαλλόμενη σκηνή.

YouTube link: <https://youtu.be/WQJhuAfVTqo>

2^η & 3^η ώρα: Πραγματοποιήσαμε δραστηριότητες αναφορικά με την ταινία για περαιτέρω εμπάθυνση στο θέμα που πραγματεύεται.

5^η εβδομάδα

1^η ημέρα 1^η ώρα: Προβάλαμε την ταινία με τίτλο: «Unfairytale: Malak and the boat» της UNICEF. Αν και αυτή η μικρού μήκους ταινία ήταν στα αγγλικά, επιλέξαμε σκόπιμα να μην την μεταγλωττίσουμε, επιδιώκοντας τα παιδιά να εστιάσουν στις γλαφυρές της εικόνες. Αναλύσαμε την ταινία ως προς: 1) το θέμα, 2) τους ήρωες της ταινίας, 3) τον χώρο δράσης των ηρώων, 4) το χρονικό πλαίσιο δράσης των ηρώων, 5) τα συναισθήματα και τις σκέψεις των παιδιών αναφορικά με την εκάστοτε προβαλλόμενη σκηνή. YouTube link: <https://youtu.be/2UMjSZaMY2Y>

2^η & 3^η ώρα: Πραγματοποιήσαμε δραστηριότητες αναφορικά με την ταινία για περαιτέρω εμπάθυνση στο θέμα που πραγματεύεται.

2^η ημέρα 1^η ώρα: Προβάλαμε ένα βίντεο στο οποίο προβάλλεται η αληθινή μαρτυρία ενός κοριτσιού πρόσφυγα με τίτλο: «The dangerous boat ride to Greece through the eyes of a Syrian refugee girl» της UNICEF. Η ταινία αυτή είναι η αληθινή εκδοχή της ταινίας animation που παρακολουθήσαμε την προηγούμενη ημέρα. Προηγήθηκε μεταγλώττισή της από εμάς στα ελληνικά. Αναλύσαμε την ταινία ως προς: 1) το θέμα, 2) τους ήρωες της ταινίας, 3) τον χώρο δράσης των ηρώων, 4) το χρονικό πλαίσιο δράσης των ηρώων, 5) τα συναισθήματα και τις σκέψεις των παιδιών αναφορικά με την εκάστοτε προβαλλόμενη σκηνή.

YouTube link: https://youtu.be/UDy8_8L3s0A

2^η & 3^η ώρα: Πραγματοποιήσαμε δραστηριότητες αναφορικά με την ταινία για περαιτέρω εμπάθυνση στο θέμα που πραγματεύεται.

3^ο ΣΤΑΔΙΟ

6^η εβδομάδα

1^η ημέρα 1^α ώρα: Διαβάσαμε και ακούσαμε το τραγούδι με τίτλο «Προσευχή», σε στίχους και μουσική της Χάρις Αλεξίου. Μέσα από δραστηριότητες (παλαμάκια, ρυθμικό περπάτημα) προσεγγίσαμε τον ρυθμό της μουσικής του. Παράλληλα, αναγνωρίσαμε τα μουσικά όργανα που ακούγονται.

2^η ημέρα

1^α ώρα: Αναλύσαμε και σχολιάσαμε κάθε στίχο ξεχωριστά. Επιδιώξαμε να συνδέσουμε το περιεχόμενο των στίχων του με το ταξίδι του παιδιού πρόσφυγα και με την αναζήτηση της ταυτότητάς του στη σχολική τάξη. Τα παιδιά εξέφρασαν τις σκέψεις και τα συναισθήματα που τους προκαλούσε το άκουσμα του κάθε στίχου αλλά και του τραγουδιού ως σύνολο. Στη συνέχεια διαλέξαμε τις λέξεις που πιστεύαμε ότι θα μπορούσαν να γίνουν εικόνα και τα παιδιά κατασκεύασαν ένα εικονόλεξο.

7^η εβδομάδα

1^η ημέρα 1η ώρα: Εικονογράφησαμε το τραγούδι στίχο – στίχο και στην συνέχεια βάλουμε τις εικόνες σε μια σειρά, συνθέτοντας μια ιστορία. Η ιστορία αυτή, η οποία στη συνέχεια αποτέλεσε το κινηματογραφικό μας σενάριο, μας θύμιζε αρκετά τις εικόνες από το ποίημα της Nicola Davies, «Η μέρα που ο πόλεμος ήρθε».

2η ώρα: Πραγματοποιήσαμε ένα θεατρικό παιχνίδι στο οποίο τα παιδιά έδωσαν κίνηση, νόημα και ήχο στις εικόνες που ζωγράρισαν. Το θεατρικό αυτό παιχνίδι αποτέλεσε την πρώτη αναπαράσταση του κινηματογραφικού σεναρίου.

8^η εβδομάδα

1^η ημέρα 1η ώρα: Με βάση το σενάριο που συνθέσαμε στηριζόμενοι στην εικονογράφηση των στίχων από τα παιδιά, προέκυψαν κάποιοι ρόλοι. Οι πρωταγωνιστικοί ήταν δύο, του παιδιού υποδοχέα και του παιδιού πρόσφυγα. Οι δευτερεύοντες ρόλοι αφορούσαν τα μέλη (υποδοχείς) της υπόλοιπης τάξης. Συζητήσαμε με τα παιδιά και τους περιγράψαμε εκτενέστερα την δράση του εκάστοτε ρόλου. Κλείνοντας τα παιδιά εξέφρασαν τις προτιμήσεις τους.

2^η ώρα: Πραγματοποιήσαμε την τελική διανομή των ρόλων. Προκειμένου η διαδικασία να είναι απόλυτα δημοκρατική επιλέξαμε η διανομή των δύο πρωταγωνιστικών ρόλων να γίνει μέσα από ένα παιχνίδι ρόλων. Ειδικότερα, επιλέξαμε μια συγκεκριμένη σκηνή και καλέσαμε τα παιδιά σε дуάδες να την αναπαραστήσουν. Ακολούθως τα παιδιά είχαν την ευκαιρία να δουν τους εαυτούς τους σε δοκιμαστικό βίντεο και να τους αξιολογήσουν. Η κατανομή ολοκληρώθηκε με τα παιδιά να αξιολογούν τους συμμαθητές τους και να επιλέγουν αυτόν που έπαιξε καλύτερα τον ρόλο του στο παιχνίδι.

9^η εβδομάδα

Αποφασίσαμε οι λήψεις να είναι πολλαπλές προκειμένου να μην κουράσουμε τα νήπια και να διατηρήσουμε συγχρόνως αμείωτο το ενδιαφέρον τους. Ολοκληρώσαμε την διαδικασία μέσα σε πέντε (5) ημέρες. Πιο συγκεκριμένα, σε κάθε ημέρα αντιστοιχήσαμε μια ώρα κινηματογράφησης.

1^η ημέρα 1η ώρα: Προκειμένου να οργανώσουμε καλύτερα την δράση μας, ταξινομήσαμε τις σκηνές προς κινηματογράφηση με κριτήριο τα πρόσωπα, τον χρόνο και τον τόπο δράσης των ηρώων που εμφανίζονται σε αυτές. Ολοκληρώσαμε την πρώτη ώρα με την κινηματογράφηση των πρώτων σκηνών.

2^η ημέρα 1^η ώρα: Κινηματογράφηση σκηνών.

3^η ημέρα 1^η ώρα: Κινηματογράφηση σκηνών.

4^η ημέρα 1^η ώρα: Κινηματογράφηση σκηνών.

10^η εβδομάδα

5^η ημέρα 1η ώρα: Συζήτηση και καταγραφή των σκέψεων των παιδιών, τα οποία κλήθηκαν στα πλαίσια του θέματος που πραγματευτήκαμε να συμπληρώσουν αυθόρμητα την φράση: «Μαζί σου μπορώ...».

2^η ώρα: Κινηματογράφιση του κάθε παιδιού ξεχωριστά. Κάθε παιδί συμπλήρωσε μπροστά στην κάμερα την φράση που επέλεξε νωρίτερα με ότι εκείνο το κάνει να αισθάνεται ευτυχισμένο και ασφαλές.

Το κινηματογραφικό εγχείρημα δημοσιεύτηκε στο διαδίκτυο και μπορείτε να το παρακολουθήσετε στον ακόλουθο ιστότοπο:

YouTube link: https://youtu.be/p78fv_EThxE

Συμπεράσματα

Η παρούσα ερευνητική δράση κατέδειξε ότι η κινηματογραφική τέχνη, όντας ικανή να μεταφέρει τα μηνύματά της με κείμενο, εικόνα και ήχο, συνέδεσε με επιτυχία τις έννοιες του μαθήματος με ιστορίες από την πραγματική ζωή. Εκτενέστερα, πρόβαλλε ρεαλιστικά ρόλους της καθημερινότητας και κατόρθωσε όχι μόνο να διατηρήσει αμείωτη την προσοχή των μαθητών, αλλά και να λειτουργήσει ως επιπλέον κίνητρο για μάθηση. Προκάλεσε μάλιστα το ενδιαφέρον τους σε τέτοιο βαθμό ώστε να εργασθούν με ζήλο πάνω σε ένα θέμα που πιθανόν να μην τους ενδιέφερε, αν επιδιώκαμε να το προσεγγίσουμε με τον «στεγνό» παραδοσιακό τρόπο. Οι ταινίες δημιουργήθηκαν για να αποτελέσουν «γνωστικό εργαλείο, το οποίο μεταβάλλει τη μάθηση από αντικείμενο πειθαρχίας και ταλαιπωρίας σε διαδικασία ανακάλυψης και ενθουσιασμού» (Papert, 1980).

Η κινηματογραφική τέχνη αποτελεί ένα νέο μέσο, η χρήση του οποίου δίνει στους μαθητές την δυνατότητα να διδαχθούν και να εμπεδώσουν σύνθετες έννοιες. Αξίζει να σημειωθεί βέβαια πως οι έννοιες του μαθήματος διδάχθηκαν στα πλαίσια μιας ευρύτερης μαθησιακής διαδικασίας μέρος της οποίας αποτέλεσε ενισχυτικά η κινηματογραφική τέχνη. Με τη χρήση της σύγχρονης τεχνολογίας καταργείται η στατικότητα της παρουσίασης της διδακτέας ύλης, η οποία είναι αναπόφευκτη όταν χρησιμοποιούμε τα σχολικά εγχειρίδια, το γλωσσικό υλικό γίνεται ελκυστικότερο και

κεντρίζεται το ενδιαφέρον και η προσοχή του μαθητή, ο οποίος μεταφέρεται, μέσω της ταινίας, στο χώρο και το χρόνο ενός αυθεντικού περιβάλλοντος (Χαραλαμποπούλου, 2001). Οι διαθεματικές δραστηριότητες που αναπτύχθηκαν στο πρώτο στάδιο προσέγγισης του προσφυγικού ζητήματος, σε συνδυασμό με την προβολή και την ανάλυση μικρού μήκους ταινιών κατά το δεύτερο στάδιο, κρίνεται πως προετοίμασαν ικανοποιητικά το κλίμα για την δημιουργία της μικρού μήκους κινηματογραφικής ταινίας από τα παιδιά. Με τις ερωτήσεις που θέταμε στο τέλος της κάθε σκηνής, ο διάλογος προαγόταν και οι μαθητές, αξιοποιώντας τις γνώσεις που είχαν αποκτήσει, προσέγγιζαν, έκριναν και αξιολογούσαν τις συμπεριφορές των κεντρικών ηρώων, οι οποίες δεν διέφεραν από καταστάσεις της πραγματικότητας. Αναφορικά με την παιδαγωγική αξία της δράσης, διαπιστώνουμε ότι συνδέοντας τις έννοιες με γεγονότα και καταστάσεις από την πραγματική ζωή, παρείχαμε τη δυνατότητα στους μαθητές να τις κατανοήσουν περαιτέρω και να αναθεωρήσουν στάσεις και αξίες που πιθανώς να είχαν στερεοτυπικά αναπτύξει μέχρι εκείνη τη στιγμή. Μέσα από τη δημιουργία της ταινίας αλλά και την όλη μαθησιακή διαδικασία που οδήγησε σε αυτήν, οι μαθητές διεύρυναν τις γνώσεις τους, έπαιξαν ρόλους, εργάστηκαν ομαδικά, ανέπτυξαν τις σκέψεις τους και τα συναισθήματά τους, ανακάλυψαν και δημιούργησαν οι ίδιοι τη γνώση.

Όσον αφορά τη λειτουργία της σχολικής τάξης, το όλο εγχείρημα αντιμετωπίστηκε με ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Το κλίμα-περιβάλλον μέσα στη σχολική τάξη βελτιώθηκε αισθητά, αφού κατέστη δια-δραστικό, δημιουργικό και ευχάριστο, προσφέροντας στους μαθητές ευκαιρίες να συνεργαστούν και να αλληλοεπιδράσουν. Οι σύγχρονες θεωρίες μάθησης και ιδιαίτερα ο κοινωνικός εποικοδομισμός υποστηρίζουν ότι οι γνώσεις δομούνται σε συνεργατικά περιβάλλοντα, με από κοινού υλοποίηση δραστηριοτήτων (Ράπτης & Ράπτη 2007). Τέλος, αξίζει να σημειωθεί πως η εν λόγω δράση συνδέθηκε με άλλες δράσεις του σχολείου.

Πιο συγκεκριμένα μας έδωσε τη δυνατότητα μέσω την συμμετοχής μας σε ένα κινηματογραφικό φεστιβάλ, να παρακολουθήσουμε την προβολή της ταινίας που δημιουργήσαμε με τα παιδιά σε μια αίθουσα κινηματογράφου. Ο ενθουσιασμός των παιδιών όταν αντίκριζαν τους εαυτούς τους στην μεγάλη οθόνη υπήρξε αξιοσημείωτος. Εξίσου σημαντική ήταν η συμμετοχή και η βράβευση της ταινίας στα πλαίσια ενός διεθνούς διαγωνισμού μαθητικών ταινιών, κατά την οποία τα παιδιά απέσπασαν το ειδικό βραβείο για τις ιδέες και την δράση τους.

Από τα ευρήματα της έρευνας, διαπιστώνουμε ότι η έβδομη τέχνη αποτελεί ένα από τα πλέον δημοφιλή και αποτελεσματικά διδακτικά εργαλεία στην σχολική τάξη, όντας ικανή να προσεγγίσει ακόμα και μερικά από τα πιο ευαίσθητα κοινωνικά φαινόμενα της εποχής μας. Θα μπορούσε, λοιπόν, εύλογα να ισχυριστεί κανείς πως η παιδευτική αξία της τέχνης απέναντι στη κοινωνία, είναι όχι μόνο σημαντική αλλά και αναγκαία. Γιατί όπως επισημαίνει ο Marcuse (1977): «Η τέχνη δεν μπορεί να αλλάξει τον κόσμο αλλά μπορεί να συντελέσει στο να αλλάξουν η συνείδηση και οι διαθέσεις των ανθρώπων, οι οποίοι μπορούν ν' αλλάξουν τον κόσμο».

Βιβλιογραφία

- Arends, R. I. (2008). *Aprender a ensinar*. Lisboa: Editora Mc-Graw-Hill.
- Bogdan, R., & Biklen, S. (1994). *Investigação qualitativa em educação: uma introdução à teoria e aos métodos*. Porto editora.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative research in psychology*, 3(2), 77-101.
- Cole, S., & Cole, M. (2001). *Η Ανάπτυξη των Παιδιών*, Τόμος 2. Αθήνα: Gutenberg.
- Coutinho, C. P., Sousa, A., Dias, A., Bessa, F., Ferreira, M. J. R. C., & Vieira, S. R. (2009). *Investigação-acção: metodologia preferencial nas práticas educativas*.
- Darrington, A. (2008). *Film adaptations in the classroom: an investigation of methods of teaching film and recommendations for change*. Arizona State University.
- Douglas, T. (1997). *Η επιβίωση στις ομάδες*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Finlay, K. A., & Stephan, W. G. (2000). Improving Intergroup Relations: The Effects of Empathy on Racial Attitudes 1. *Journal of Applied Social Psychology*, 30(8), 1720-1737.
- Habermas, J. (1970). Towards a theory of communicative competence. *Inquiry*, 13(1-4), 360-375.
- Marcuse, H. (1977). *La dimension esthétique pour une critique de l'esthétique marxiste*. Paris: Seuil.
- Mesquita-Pires, C. (2010). A Inveção-acção como suporte ao desenvolvimento profissional docente. *Revista de Educação*, 2, 66-83.
- Olapegba, P. O. (2010). Empathy, knowledge, and personal distress as correlates of HIV-/AIDS-related stigmatization and discrimination. *Journal of Applied Social Psychology*, 40(4), 956-969.

- Papert, S. (1980). *Mindstorms: Children, computers, and powerful ideas*. Basic Books, Inc.
- Stephan, W. G., & Finlay, K. (1999). The role of empathy in improving intergroup relations. *Journal of Social Issues*, 55(4), 729-743.
- Ζγαντζούρη, Κ., & Πουρκός, Μ. (1997). Ο ρόλος της εκπαίδευσης στην καλλιέργεια της ενσυναίσθησης. Στο Μ.Πουρκός (Επιμ.), *Ατομικές διαφορές μαθητών και εναλλακτικές ψυχοπαιδαγωγικές προσεγγίσεις*. Αθήνα: Gutenberg.
- Κόκκος, Α. (2011). *Εκπαίδευση μέσα από τις Τέχνες*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Ράπτης, Α., & Ράπτη, Α. (2007). *Μάθηση και Διδασκαλία στην Εποχή της Πληροφορίας. Ολική Προσέγγιση*. Αθήνα
- Χαραλαμποπούλου, Φ. (2001). Χαρακτηριστικά λογισμικού αυτοεκπαίδευσης για την εκμάθηση της ξένης γλώσσας. Στο Χαραλαμποπούλου Φ. (επιμ.), *Πρακτικά του 1ου Διεθνούς Συνεδρίου για την Ανοικτή και Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση*. Πάτρα.

Σύντομο Βιογραφικό

Ο **Χατζής Αθανάσιος** είναι απόφοιτος του Τμήματος Επιστημών της Προσχολικής Αγωγής και του Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού του Πανεπιστημίου Αιγαίου. Είναι επίσης κάτοχος μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών στην Εκπαίδευση με τη Χρήση Νέων Τεχνολογιών από το Παιδαγωγικό Τμήμα του Πανεπιστημίου Αιγαίου. Ασχολείται με την παραγωγή εκπαιδευτικών ταινιών μικρού μήκους καθώς και με την παραγωγή διδακτικού υλικού και δραστηριοτήτων, στοχεύοντας στην μέγιστη δυνατή αξιοποίηση των οπτικοακουστικών μέσων στην σχολική τάξη. Έχει συμμετάσχει ως διδάσκων σε δύο Προγράμματα Δια Βίου Μάθησης του Πανεπιστημίου Αιγαίου με αντικείμενο του την "Αξιοποίηση του κινηματογράφου ως διδακτικού εργαλείου μάθησης". Δημοσίευσε το πρώτο του άρθρο με θέμα την αξία του "Μουσικού βίντεο" ως διδακτικού εργαλείου ευαισθητοποίησης στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Έχει συμμετάσχει και έχει βραβευθεί σε μαθητικούς διαγωνισμούς εκπαιδευτικών ταινιών μικρού μήκους από το Μουσείο Σχολικής Ζωής και Εκπαίδευσης καθώς και από το Ίδρυμα Μιχάλης Κακογιάννης.

Cinematic Art as a pedagogical instrument for addressing the immigrant/refugee problem and fostering empathy

ATHANASIOS HATZIS

Master in Education Sciences, Education with the use of new technologies

Department of Primary Education

University of The Aegean

hatzisthanasis@yahoo.gr

ABSTRACT

This paper examines the implementation of action research that investigates the use of film art as a teaching and learning instrument in school classrooms. It selects the concept of "refugee" and investigates whether and how cinema can adequately address sensitive social issues, foster empathy, and contribute to a better understanding of the situation that affects us. As a result of the continuous influx of refugees to the island of Rhodes in previous years, numerous students have repeatedly expressed concern regarding the arrival, motivations, and temporary settlement of these individuals in their place of residence. To reduce the prejudices that children had uncritically assimilated and reproduced, it was deemed imperative to implement the current research action. The negative predisposition towards the topic to be investigated, however, necessitated the use of a modern teaching instrument capable of attracting and retaining the interest of young students. Utilising the capabilities of new technologies, we aimed to improve the educational process while simultaneously addressing the refugee issue's knowledge gaps. Since modern society resides in a "culture of the image," film education was singled out. The findings of the study demonstrated that cinematic art is a magnet for students, who, through the screening of a film or their direct participation in a film shoot, have the opportunity to enjoy new learning dimensions while also strengthening their critical thinking regarding intercultural issues.

Keywords: Film, the issue of refugees, intercultural education, and new technologies.